

УКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Нова українська школа (НУШ) – це реформа освіти, яка передбачає значні зміни в підходах до навчання, виховання та розвитку учнів. Одним з ключових аспектів цієї реформи є оновлення процесу укладання навчальних планів, що відіграють фундаментальну роль у реалізації Концепції «Нова українська школа», у тому числі на рівні базової середньої освіти (5-9 класи). Навчальний план у НУШ – це не просто перелік предметів і годин. Це інструмент для формування освітнього середовища, яке сприятиме розвитку ключових компетентностей та наскрізних умінь учнів, зазначених у Державному стандарті базової середньої освіти.

Відповідно до ст.11. п.3 Закону України «Про повну загальну середню освіту» навчальний план є обов'язковим складником освітньої програми закладу освіти і має ґрунтуватися «на одному з варіантів типових навчальних планів відповідної типової освітньої програми» [4].

Розглянемо поняття «типовий навчальний план» і «навчальний план», «обов'язкові освітні компоненти» та «вибіркові освітні компоненти».

Типовий навчальний план – це документ, у якому визначається загальний обсяг навчального навантаження (у навчальних годинах) на відповідному рівні (циклі) повної загальної середньої освіти, містить рекомендований розподіл за роками навчання між навчальними предметами (інтегрованими курсами), обов'язковими для вивчення, послідовність їхнього вивчення, а також кількість годин на вивчення вибірових освітніх компонентів, зокрема навчальних предметів, курсів, інтегрованих курсів [4].

Навчальний план – це документ, який обов'язково ґрунтується на одному з варіантів Типових навчальних планів відповідної Типової освітньої програми, може передбачати перерозподіл годин між обов'язковими освітніми компонентами для вивчення (крім державної мови) певної освітньої галузі, які можуть вивчатися окремо та/або інтегровано з іншими навчальними предметами; у ньому уточнюється перелік вибірових освітніх компонентів за рахунок додаткових резервних годин [4].

Обов'язкові освітні компоненти визначаються державними стандартами освіти та Типовою освітньою програмою, затвердженою Міністерством освіти і науки України, забезпечують єдність освітнього простору та гарантують досягнення базового рівня знань і компетентностей усіма учнями, а *вибіркові освітні компоненти* формуються закладом освіти з урахуванням освітніх потреб учнів, кадрового потенціалу школи, матеріально-технічної бази та можливостей освітнього середовища [4].

Усі навчальні плани для учнів 5-9-х класів Нової української школи укладаються на основі Типових навчальних планів базової середньої освіти, розміщених у додатках до Типової освітньої програми для 5-9-х класів для закладів загальної середньої освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки від 19.02.2021 №235 (у редакції наказу МОНУ від 09.08.2024 №1120) [2].

Зупинимося на основних аспектах, на які варто звертати особливу увагу при укладанні навчальних планів для 5-9-х класів у закладах загальної середньої освіти.

У додатках 3-4 зазначеного вище документа подано Типові навчальні плани, які містять орієнтований перелік навчальних предметів та інтегрованих курсів для реалізації кожної освітньої галузі, а також орієнтований перелік міжгалузевих інтегрованих курсів. Кожен заклад загальної середньої освіти з цього орієнтовного переліку обирає ті предмети, які будуть викладатися в межах цієї освітньої галузі. Це можуть бути як окремі предмети, так і поєднання навчального предмета та інтегрованого курсу. Варіанти поєднання освітніх компонентів у мовно-літературній, математичній, природничій, соціальній і здоров'язбережувальній, громадянській та історичній освітніх галузях подано в пояснювальних записках Типових навчальних планів. Наприклад: для мовно-літературної освітньої галузі – вивчення української мови, української та зарубіжної літератур, іноземної мови або вивчення української мови, інтегрованого курсу літератур та іноземної мови [2].

Типова освітня програма для 5-9-х класів для закладів загальної середньої освіти (у редакції наказу МОНУ від 09.08.2024 №1120) у додатку 1 подає мінімальну та максимальну кількість годин у межах кожної освітньої галузі на адаптаційному та предметному циклах навчання базової середньої освіти. У р.4 «Типові навчальні плани» зазначено, що заклад загальної середньої освіти відповідно до Державного стандарту «самостійно визначає кількість навчальних годин на вивчення кожної освітньої галузі в межах кількості годин, визначених Типовою освітньою програмою, кількість навчальних годин на вивчення окремих освітніх компонентів у межах навчальних годин, визначеною Освітньою програмою закладу освіти, та кількість навчальних годин на вивчення вибірових освітніх компонентів у межах годин навчального навантаження для перерозподілу між освітніми компонентами». Варто пам'ятати, що показник годин для вивчення української мови – 4 години – зменшувати не можна [2].

Це означає, що спочатку визначаємо кількість годин, яка буде на вивчення певної освітньої галузі. Потім з цієї кількості годин визначаємо кількість годин на вивчення окремих освітніх компонентів, тобто обов'язкові навчальні предмети та вибірові, якщо такі є, у межах цієї освітньої галузі. Варто зауважити, що та мінімальна кількість годин, яка зазначена в Типових навчальних планах, не є кінцевою: вона може бути доповнена за рахунок годин, визначених для перерозподілу навчального навантаження між освітніми компонентами.

Наприклад: 5 клас, мовно-літературна освітня галузь, мінімум 10 год. – максимум 13 год. Можемо залишити 10 год., а можемо додати ще від 1 до 3-х год. за рахунок резервних годин. Тобто на викладання предметів мовно-літературної освітньої галузі можна взяти й 10, і 11,5 або 12,5 год.

Перерозподіл резервних годин є важливою складовою укладання навчальних планів для 5-9-х класів. Ці години обов'язково мають бути використаними. Відповідно до рекомендацій МОНУ їх можна використовувати для надолуження освітніх втрат – збільшення кількості годин на обов'язкові освітні компоненти до максимальної кількості годин для відповідної освітньої галузі; для вивчення вибірових освітніх компонентів (курсів за вибором (факультативних курсів), міжгалузевих інтегрованих курсів, проектної діяльності); для проведення індивідуальних консультацій і групових занять [1; 2].

Години для перерозподілу також можна використовувати тільки на підсилення вивчення предметів і не обирати міжгалузеві інтегровані курси (це більше стосується 6-7 класів), дотримуючись максимального показника для певної галузі [2].

Усі години, виділені для вибірових освітніх компонентів, мають бути в розкладі. Рішення про їхнє оцінювання ухвалює педрада; рішення про домашні завдання ухвалює педагог, який веде курс [1].

При перерозподілі годин варто враховувати потреби й запити усіх учасників освітнього процесу: учнівства, батьківства, педагогічного колективу, кадрове та матеріально-технічне забезпечення, безпекові умови тощо. Рішення про перерозподіл годин між освітніми галузями, навчальними предметами та/або інтегрованими курсами ухвалює педагогічна рада, яка

затверджує освітню програму закладу освіти [2].

Сума годин на вивчення всіх освітніх галузей у навчальному/их плані/ах кожного класу закладу загальної середньої освіти не повинна перевищувати загальну річну кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи), визначену базовим навчальним планом, із дотриманням вимог гранично допустимого річного навчального навантаження [2].

Як вибіркові освітні компоненти Міністерство освіти і науки рекомендує включати до навчальних планів 5-9-х класів такі міжгалузеві інтегровані курси:

- «Драматургія і театр» (мовно-літературна та мистецька освітні галузі);
- «STEM» (математична, природнича та технологічна освітні галузі);
- «Робототехніка» (технологічна та інформатична освітні галузі);
- «Безпековий практикум» (соціальна та здоров'язбережувальна, технологічна та природнича освітні галузі), курси соціального, емоційного та етичного спрямування (соціальна та здоров'язбережувальна освітня галузь) [2].

Варто зауважити, що заклад освіти може додавати й інші вибіркові освітні компоненти за умови, що вони мають модельні навчальні програми, які отримали гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» /«Схвалено для використання в освітньому процесі» в установленому порядку, або на основі модельних розробляються навчальні програми й затверджуються педагогічною радою закладу освіти [2].

Опрацювавши нормативно-правові документи, пропонуємо алгоритм дій адміністрації закладу загальної середньої освіти щодо укладання навчальних планів для учнів 5-9-х класів:

1. Ознайомитися з варіантом Типового навчального плану Типової освітньої програми для певного класу (5-9), на основі якого в закладі загальної середньої освіти буде розроблятися навчальний план.

2. Визначити кількість навчальних годин на вивчення кожної освітньої галузі в межах кількості годин, передбачених Типовою освітньою програмою для відповідної освітньої галузі.

3. Вибрати один з варіантів поєднання освітніх компонентів, визначити перелік навчальних предметів та/або інтегрованих курсів для реалізації кожної освітньої галузі.

4. Визначити кількість навчальних годин на вивчення окремих освітніх компонентів галузі в межах навчальних годин, передбачених освітньою програмою закладу для відповідної освітньої галузі.

5. Визначити кількість навчальних годин на вивчення вибірових освітніх компонентів у межах годин навчального навантаження для перерозподілу між освітніми компонентами.

6. Визначити навчальні предмети / інтегровані (зокрема міжгалузеві) курси вибіркового освітнього компонента з урахуванням потреб та запитів усіх учасників освітнього процесу.

7. Розглянути на педагогічній раді перерозподіл годин між освітніми галузями, навчальними предметами та/або інтегрованими курсами й ухвалити відповідне рішення.

8. Укласти навчальний план, ураховуючи рішення педагогічної ради щодо перерозподілу годин між освітніми галузями, навчальними предметами та/або інтегрованими курсами та дотримуючись гранично допустимого тижневого навчального навантаження в певному класі.

Цей алгоритм забезпечує системний підхід до укладання навчальних планів для 5-9-х класів НУШ, дозволяючи закладу загальної середньої освіти створити гнучке та ефективне освітнє середовище, що відповідає сучасним вимогам реформи. Адже оновлений підхід до укладання навчальних планів відкриває значні перспективи для підвищення якості освіти, розвитку індивідуальності кожного учня та підготовки випускників до викликів сучасного світу.

Список використаних джерел та літератури

1. Відповідаємо на запитання щодо оновленої Типової освітньої програми для 5-9 класів (НУШ) // База новин «Усі новини». 30 серпня 2024 року / МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/news/vidpovidaemo-na-zapytannia-shchodo-onovlenoi-typovoi-osvitnoi-prohramy-dlia-59-klasiv-nush> (дата звернення: 26.05.2024).
2. Про внесення змін до типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти. Наказ МОН України №1120 від 09 серпня 2024 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/92805/ (дата звернення: 26.05.2024).
3. Про освіту. Закон України від 5 вересня 2017 року №2145-VIII // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 25.05.2024).
4. Про повну загальну середню освіту. Закон України від 16 січня 2020 року №463-IX // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 25.05.2024).
5. Складаємо освітню програму та навчальний план для 5-9 класів НУШ за новими вимогами // База даних «Статті» / Освітній проєкт «На Урок». URL: <https://naurok.com.ua/post/skladaemo-osvitnyu-programu-ta-navchalniy-plan-dlya-5-9-klasiv-nush-za-novimi-vimogami> (дата звернення: 30.05.2024).
6. Як використовувати оновлену Типову освітню програму для 5-9-х класів: відповіді МОН на найпоширеніші питання. URL: <https://nus.org.ua/2024/08/30/yak-vykorystovuvaty-onovlenu-typovu-osvitnyu-programu-dlya-5-9-h-klasiv-vidpovidi-mon-na-najposhyrenishi-pytannya/> (дата звернення: 30.05.2024).